

Kvartal(s)skrift?

ANNA GUNNARSDOTTER GRÖNBERG

Svensk Teologisk Kvartalskrift fick ett läsarbrev som undrade över stavningen av tidskriftens namn. Vi bad Anna Gunnarsdotter Grönberg, doktorand i Nordiska språk, Göteborgs universitet, att utreda frågan. Resultatet som publiceras här kan säkert intressera många av våra språkkunniga läsare.

En läsare har hört av sig till *Svensk teologisk kvartalskrift* och undrar om det inte vore mer korrekt att heta *kvartalsskrift*, dvs. med ett så kallat foge-s mellan *kvartal-* och *-skrift*. För att ta reda på detta har jag konsulterat ett antal ordböcker samt några kolleger på Institutionen för svenska språket vid Göteborgs universitet, där bl.a. SAOL (Svenska Akademiens ordlista) och NEO (Nationalencyklopedins ordbok) framställs.

Alla tillgängliga källor pekar på att läsaren i princip har rätt. De flesta sammansättningar med lånord som slutar på /al/ har inte foge-s, som *decimalkomma*, *filiakontor*, *globalavtal*, *kanalbolag*, *kapitalmarknad*, *konditionalbisats* osv. Det gäller även sammansättningar med tvåstaviga inhemska ord som slutar på /l/, som *fågelsång*, *nyckelhål*, *segelmakare*. Men, det finns några undantag där sammansättningar förekommer både med och utan foge-s: *generalstab* men *generalsgrad*, *amiralskap* men *amiralsflagg*. (Det finns andra exempel på att det kan variera, jämför former som *dagtaxa* — *dagskassa*, *bergväg* — *bergsväg*.)

Och så finns det några undantag, som i tolfte upplagan av SAOL endast anges med foge-s i sammansättningar: *karnevalsstämming*, *kvartalsavgift*, *kvartalsskifte*. Om man söker i Språkbankens konkordanser med bl.a. dagstidningstext på Internet, kan man hitta fler sammansättningar med *kvartal* och foge-s, som *kvartalssiffror*, *kvartalsstatistik* etc. Av detta kan vi dra slutsatsen att normalfallet i modernt skriftspråksbruk är att ha foge-s i sammansättningar med *kvartal*.

Men, jag skrev «modernt skriftspråksbruk», och då bör vi betänka att första numret av *Svensk teologisk kvartalskrift* i nuvarande form utkom 1925. Bruket kan kanske ha ändrat sig över tid? Om vi går till SAOB (Svenska Akademiens ordbok) och slår upp *kvartal* (i ett band som är tryckt 1938), finner vi att de flesta sammansättningar där saknar foge-s: *kvartalförslag*, *kvartalhyra*, *kvartal-*

skifte osv. Vi finner också sammansättningen *kvartalskrift* med noteringen att äldsta formen är *kvartal-* från 1828, medan äldsta belägget på *kvartals-* med foge-s är från 1900. Som illustration på betydelsen uppges ingen mindre än *Theologisk Quartaltidskrift* från 1828! Det vi kan se är alltså att det har skett en förändring över tid. Under 1800-talet var det vanligast med *kvartal-* utan foge-s i sammansättningar, men under 1900-talet har det blivit allt vanligare med ett foge-s, vilket i dag är den helt dominerande varianten.

Läsaren har alltså i princip fortfarande rätt enligt modernt språkbruk och nutida ordböcker. Men, eftersom namnet *Svensk teologisk kvartalskrift* härrör från 1925 och en äldre föregångare från 1828, kan vi istället säga att namnet speglar ett äldre språkbruk. Därmed kan just denna kvartalskrift med gott samvete behålla sitt, i positiv mening, traditionstyngda namn oförändrat.

Som parallell kan vi dessutom ta Svenska fotbollförbundet. Både SAOL 12 (från 1998) och SAOB (i ett band tryckt 1925) anger att sammansättningar med *fotboll-* ska ha foge-s: *fotbollsklubb*, *fotbollsmatch*, *fotbollssko* etc. Båda uppger också *fotbollsförbund* som rekommenderad form, men noterar undantaget *Svenska fotbollförbundet*. SAOB uppger att namnet har funnits sedan 1904, och enligt en av mina kolleger har «man envist vägrat att ändra den felaktiga s-lösa formen».

Sammanfattningsvis kan vi alltså säga att *Svensk teologisk kvartalskrift* och Svenska fotbollförbundet spelar i samma språkliga division — de är otidsenliga sett ur dagens språkperspektiv, men kan av tradition hävda rätten till sina unika namn.¹

¹ Den som vill veta mer om foge-s, vilka systematiska skillnader i bruk som finns och historiska förklaringar, rekommenderas att läsa artikeln «Dagamma, dagstidning och s-genombrott» av Lars-Olof Delsing i tidskriften *Språk-vård* 3/3001. Några av exemplen ovan är även hämtade därför.